

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	13
1. NIEZINSTYTUCJONALIZOWANE ŚRODOWISKO ZAMIESZKANIA LUDZI STARSZYCH W WYBRANYCH BADANIACH SPOŁECZNYCH W POLSCE.....	23
1.1. Wybrane potrzeby i problemy mieszkaniowe ludzi starszych w ujęciach urbanistycznym i architektonicznym – perspektywa nauk społecznych.....	24
1.1.1. Badania Lucyny Frąckiewicz na temat potrzeb i warunków mieszkaniowych ludzi starych w byłym województwie katowickim.....	24
1.1.2. Badania zespołu z Instytutu Gospodarki Mieszkaniowej pod kierunkiem Hanny Zaniewskiej (1999-2001).....	28
1.2. Główne obszary problemowe dotyczące sytuacji mieszkaniowej w wybranych, wielkoskalowych, ogólnopolskich badaniach gerontologicznych.....	31
1.3. Problem „wzajemnego” dopasowania środowiska mieszkaniowego i osoby starszej w świetle wybranych polskich badań w skalach makro i mezo.....	37
1.4. Podsumowanie.....	46
2. WYBRANE PODEJŚCIA METODOLOGICZNE W BADANIACH NAD DOSTOSOWANIEM INSTYTUCJONALNEGO ŚRODOWISKA ZAMIESZKANIA DO POTRZEB LUDZI STARSZYCH.....	49
2.1. Badania Zofii Szaroty przeprowadzone w krakowskich placówkach całodobowych dla seniorów.....	50
2.2. MEAP – Multiphasic Environmental Assessment Procedure – jako metoda badania jakości środowiska społecznego placówek dla osób starszych.....	56
2.2.1. Społeczno-ekologiczne podejście Rudolfa Moosa jako fundament teoretyczny MEAP.....	57
2.2.2. Podstawowe narzędzia pomiarowe (diagnostyczne) w ramach MEAP: PAF, POLIF, RESIF, SCES.....	59
2.2.3. Problem dopasowania środowiska społecznego placówek do potrzeb i zdolności adaptacyjnych seniorów w świetle badań metodą MEAP.....	64
2.2.4. Praktyczne zastosowania MEAP (<i>action research</i>).....	68
2.2.5. Czynniki determinujące/kształtujące klimat społeczny – kontrowersje.....	72
2.2.6. Walory i mankamenty MEAP – podsumowanie.....	77
2.3. Teoria gerotranscendencji Larsa Tornstama a badania interwencyjne nad klimatem społecznym placówek dla osób starszych.....	79

2.3.1.	Teoria gerotranscendencji jako inspiracja poszukiwań środowiska społecznego przyjaznego seniorom.....	80
2.3.2.	Badania interwencyjne Larsa Tornstama wśród personelu placówek dla osób starszych w Szwecji	83
2.3.2.1.	Cel, metodologia i okoliczności badań.....	83
2.3.2.2.	Analiza wpływu znajomości teorii gerotranscendencji na postawy i zachowania personelu wobec ludzi starszych będących klientami lub/i mieszkańcami placówek.....	84
2.3.2.3.	Jak reagować na przejawy gerotranscendencji w praktyce – wskazówki dla personelu opracowane przez Tornstama po badaniach	85
2.3.3.	Zmiana postaw wobec gerotranscendentnych zachowań ludzi starszych w świetle badań interwencyjnych Wadenstena i Carlsona.....	88
2.4.	Podsumowanie	90
3.	KONCEPT <i>SENS OF PLACE</i> I JEGO ZNACZENIE W GERONTOLOGII ŚRODOWISKOWEJ.....	92
3.1.	Przywiązanie do miejsca a świadomość miejsca (<i>sense of place</i>).....	92
3.2.	<i>Place attachment</i> w starszym wieku – perspektywa zintegrowanego modelu wg Rubinsteina i Parmelee.....	104
3.3.	Indywidualizacja i personalizacja przestrzeni jako przejaw <i>sense of place</i> – osiągnięcia gerontologów środowiskowych.....	113
3.4.	Specyfika i struktura przywiązania do miejsca (<i>place attachment</i>) u seniorów	119
3.5.	Podsumowanie.....	123
4.	WYBÓR ŚRODOWISKA ZAMIESZKANIA NA STAROŚĆ W KONTEKŚCIE PROBLEMÓW ADAPTACYJNYCH.....	125
4.1.	Adaptacja do zmiany środowiska zamieszkania na starość – teoretyczne przesłanki do podjęcia analizy problemu.....	126
4.1.1.	Mechanizmy izolacji i integracji społecznej osób starszych.....	127
4.1.2.	Indywidualny i procesualny charakter adaptacji – podejście nauk społecznych i praktyki.....	137
4.1.2.1.	Paradygmaty i koncepcje teoretyczne inspirujące praktykę sprzyjającą indywidualizacji	137
4.1.2.2.	Indywidualny charakter adaptacji – ujęcie wybranych metod badawczych a regulacje prawne działalności dps-ów w Polsce	144
4.1.2.3.	Symulacje wizualne placówek całodobowych dla osób starszych wspomagające adaptację w nowym środowisku	147
4.2.	Utraty jako kontekst decyzji o pozostaniu lub zmianie miejsca zamieszkania na starość – empiryczna analiza psychospołecznych aspektów adaptacji.....	151

4.2.1.	Kompensacja utraty kierowniczego stanowiska (roli proboszcza) w kontekście wyboru miejsca zamieszkania na emeryturze – przypadki księży seniorów.....	153
4.2.2.	Schematy utrat świeckich seniorów w kontekście przejścia do domu pomocy społecznej (dps).....	156
4.2.3.	Stosunek ludzi w wieku senioralnym do koncepcji przeniesienia się do dps-u	162
4.2.4.	Przeciwdziałanie nakręcaniu spirali utrat.....	167
4.2.5.	Elementy klimatu społecznego sprzyjające pomyślnej adaptacji do pobytu w placówce	178
4.2.6.	Pożądane cechy docelowego środowiska zamieszkania na starość.....	182
4.2.7.	Redukcja szoku i stresu związanego z przeniesieniem się do domu seniora – działania zorientowane na ten cel.....	198
4.3.	Podsumowanie i wnioski.....	201
5.	RELACJE SPOŁECZNE LUDZI STARSZYCH W ŚRODOWISKU ZAMIESZKANIA – ASPEKTY TEORETYCZNE I EMPIRYCZNE.....	206
5.1.	Znaczenie relacji i kontaktów społecznych w życiu ludzi starszych – aspekty teoretyczne.....	208
5.2.	Mechanizmy integracji i izolacji społecznej seniorów w środowisku zamieszkania w świetle badań prowadzonych w wybranych osiedlach na Górnym Śląsku.....	214
5.3.	Funkcje i znaczenie sąsiedztwa w życiu seniorów w świetle badań wybranych osiedli na Górnym Śląsku.....	221
5.4.	Podsumowanie.....	227
6.	TRWAŁOŚĆ RELACJI OSÓB STARSZYCH ZE ŚRODOWISKIEM ZAMIESZKANIA – PRZYCZYNY I KONSEKWENCJE.....	229
6.1.	Przyczyny pozostawiania osób starszych w ich aktualnym środowisku zamieszkania w świetle badań przeprowadzonych na wybranych osiedlach na Górnym Śląsku.....	233
6.1.1.	Przywiązanie do miejsca jako przyczyna chęci pozostawiania w swoim mieszkaniu do końca życia.....	233
6.1.2.	Przekonanie o walorach sąsiedztwa jako podstawa silnych związków z miejscem zamieszkania.....	235
6.1.3.	Funkcjonalna zależność od miejsca (<i>place dependence</i>) jako motyw pozostawiania w aktualnym mieszkaniu.....	239
6.1.4.	Kompetencja środowiskowa jako przyczyna chęci zachowania aktualnego mieszkania.....	241
6.1.5.	Pragnienie zachowania niezależności i autonomii w życiu codziennym motywem chęci pozostania we własnym mieszkaniu jak najdłużej.....	244
6.2.	Podsumowanie.....	248

7. POSTRZEGANIE ŚRODOWISKA ZAMIESZKANIA PRZEZ SENIORÓW NA TLE OCEN FORMUŁOWANYCH PRZEZ INNE KATEGORIE MIESZKAŃCÓW. Analiza wywiadów przeprowadzonych w ramach projektu badawczego realizowanego na wybranych katowickich osiedlach.....	251
7.1. Młode i starsze pokolenie w osiedlu mieszkaniowym – inspiracje teoretyczne i empiryczne.....	252
7.2. Perspektywy postrzegania osiedla przez wybrane kategorie mieszkańców.....	254
7.2.1. Perspektywa studentów.....	254
7.2.2. Perspektywa matek z małymi dziećmi.....	259
7.2.3. Perspektywa ludzi aktywnych zawodowo z rodziną.....	262
7.2.4. Perspektywa małżeństw w wieku średnim.....	266
7.2.5. Perspektywa seniorów.....	272
7.3. Podsumowanie.....	281
ZAKOŃCZENIE.....	285
SŁOWNIK POJĘĆ I AKRONIMÓW.....	300
BIBLIOGRAFIA.....	303
STRESZCZENIE.....	326
ABSTRACT.....	328
SPIS RYCIN I TABEL.....	330